

דיני יין ומיץ ענבים לעניין ברכה וקידוש

קידוש על מיץ ענבים או יין

שאלה: האם אפשר לכתחילה לקדש על מיץ ענבים 100 אחוז או שעדיף לקדש על היין.

תשובה: אם אין דעתו לשתות יין בסעודה – יכול לכתחילה לקדש על מיץ ענבים, אך אם דעתו לשתות יין בסעודה – מצוה מן המובחר לקדש על יין.

מקור: מבואר בגמ' (ב"ב צו.) "סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום" ונפסק בשו"ע (סי' ערב ס"ב), אמנם כתב המג"א (שם ס"ק ג) "ומ"מ מצוה בין יין", וכ"כ בפמ"ג (א"א סק"ג) ובברכ"י (שם סק"ב) והו"ד במשנ"ב (שם סק"ה) **שמצוה מן המובחר לקדש על יין ישן שעבר עליו ארבעים יום.**

וכתב האליה רבה (שם סק"ד) "דמירי כשיש לו ישן ורוצה לשתות ממנו הוא מוקדם, משא"כ כשאין לו ישן, אין מחוייב לקנות משום קידוש". ומבואר בדבריו שכל מה שנאמר שמצוה מן המובחר לקדש על יין הוא רק כשיש בביתו ורוצה לשתות משניהם, דבאופן זה מצוה מן המובחר לקדש על היין, אבל אינו צריך לקנות יין בשביל לקדש עליו, ויכול לכתחילה לקדש על מיץ ענבים [ונראה מדבריו שאפי' אם יש יין בביתו, אם אין דעתו לשתות ממנו, יכול לקדש על מיץ ענבים].

כמו כן מצינו לגבי יי"ש שלפעמים יש להקדימו, אף שיש לו יין בביתו, מחמת חביבותו, כמבואר במשנ"ב (סי' ערב סק"ל), ועי' עוד ברמ"א (סי' רצו ס"ב).

קידוש על יין או מיץ ענבים מפוסטר

שאלה: האם יין או מיץ ענבים מפוסטר כשר לקידוש לכתחילה.

תשובה: כשר לקידוש לכתחילה.

מקור: כתב הרמב"ם (הל' שבת פרק כט הלכה יד) שיין מבושל פסול לקידוש כיוון שאינו ראוי לנסך ע"ג המזבח. ומבואר שהינות הפסולים לניסוך ע"ג המזבח (כמבואר במנחות פו) הם גם פסולים לקידוש.

ויש לעיין מהו שיעור הבישול הפוסל את היין לניסוך ע"ג המזבח, האם הוא חום שהיד סולדת בו או שהוא רק כאשר הוא רותח ומעלה בועות ונשתנה שמו וטעמו [ולעניין יין נסך מצינו שנחלקו הראשונים מה השיעור, כמבואר ביו"ד (סי' קכג)].

ויש מהראשונים (עי' תוס' ב"ב צז) הסוברים שיין מבושל פסול לקידוש ומברכים עליו שהכל, משום שנשתנה לגריעותא.

ובשו"ע (סי' ערב ס"ה) כתב "מקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש, ויש אומרים שאין מקדשין עליהם". ומדברי המשנ"ב (סי' קא) משמע דטעם יש אומרים שאין מקדשים על יין שיש בו דבש הוא משום שיטת הרמב"ם שדבר שלא ראוי לניסוך ע"ג המזבח, פסול לקידוש, ולכן אף אם נתן בו דבש כל שהוא פסול.

וטעם היש אומרים שאין מקדשים על יין מבושל, לכאוי' היה נראה שהוא גם מטעם שיטת הרמב"ם, וכן מבואר להדיא בשו"ע הרב (שם סע' ט) שטעם הפסול בין מבושל הוא מחמת שאינו ראוי לניסוך ע"ג מזבח. אמנם במשנ"ב (סי' ק"ט) כתב שטעם היש אומרים שפוסלים יין מבושל הוא משום שהיין משתנה לגריעותא [ולפי שיטה זו ברכת היין שהכל (משנ"ב שם), וצ"ע מדוע בהלכות ברכות (סי' רב ס"א) פסק השו"ע שעל יין זה מברכים בורא פרי הגפן, ולא הובאה שיטה זו שמברכים שהכל].

אמנם בפמ"ג ביאר את שיטת היש אומרים בשו"ע שטעם הפסול בין מבושל ובין שיש בו דבש הוא משום שנשתנו לגריעותא, והוכיח שהשו"ע לא חשש לשיטת הרמב"ם [שיין הפסול לניסוך ע"ג המזבח פסול לקידוש] מפסק השו"ע (סע' ג) שמקדשים על יין מתוק וכן ממה שפסק (סע' ה) שמקדשים על יין מזוג, ומבואר שהשו"ע לא חשש לדעת הרמב"ם [ונמצא שנחלקו האחרונים האם השו"ע חשש לשיטת הרמב"ם, הגר"ז סובר שהשו"ע חשש והפמ"ג סובר שהשו"ע לא חשש].

דברי המשנ"ב צריכים ביאור, דמחד גיסא כתב (סי' קא) דטעם הי"א שיין שיש בו דבש פסול הוא משום חשש לדעת הרמב"ם, ומאידך גיסא בעניין טעם פסול יין מבושל כתב המשנ"ב (סקי"ט) טעם אחר [שהתשנה לגריעותא], ולא פירש שהוא משום חשש לדעת הרמב"ם. וצ"ב.

והרמ"א פסק שאם יש לו יין מבושל ויין שאינו מבושל [או יין עם דבש ויין ללא דבש] והם שווים, יש לחוש לדעת היש אומרים שלא לקדש ביין מבושל או יין שיש בו דבש. אך אם היין המבושל [או היין שיש בו דבש] טוב יותר, יש לקדש עליו.

ולמעשה בדין יין מפוסטר: לשיטת היש אומרים שיין מבושל פסול, **הדבר תלוי** – לדעת הסוברים שטעם הפסול הוא משום שנשתנה לגריעותא [וכמ"ש הפמ"ג והמשנ"ב], נראה שיין מפוסטר כשר לכתחילה כיון שלא נשתנה לגריעותא. אמנם לדעת הסוברים שטעם הפסול הוא משום שיטת הרמב"ם שכל יין הפסול לניסוך ע"ג המזבח פסול לקידוש [וכמ"ש בשו"ע הרב, וכ"ה במשנ"ב לעניין יין שיש בו דבש, ולכאורה ה"ה בין מבושל], יש להסתפק האם פסטר שלא מגיע לרתיחה ומתבשל בצינורות סגורים ג"כ פסול לניסוך או לא. **ולמעשה נראה שאפשר לקדש לכתחילה על יין מפוסטר.**

קידוש על יין עם ביסולפיט

שאלה: האם יין עם ביסולפיט [חומר המונע תסיסה] כשר לקידוש לכתחילה.

תשובה: כשר לקידוש לכתחילה.

מקור: נתבאר לעיל שלכתחילה [כאשר היינות שווים] יש לחוש לדעת הרמב"ם שיין שאינו ראוי לניסוך ע"ג המזבח אינו כשר לקידוש, ולכן אם הוסיף דבש כל שהוא אינו כשר

ברכת יין מזוג

שאלה: האם יין שמוסיפים בו מים כשר לקידוש. ומה ברכתו.

תשובה: אם הרוב יין כשר לקידוש.

מקור: כתב השו"ע (סי' רד ס"ה) ש"יין המזוג במים מברכים עליו בורא פרי הגפן, כל שדרך בני אדם לשתותו כיון באותו מקום. ובאליה רבה (שם סק"י) הביא דברי העולת תמיד שכתב שמטעם זה בימינו שטעם היין חלש, אף אם מזוג במעט מים אין לברך עליו בורא פרי הגפן, וסיים שלמעשה צ"ע.

ובטעם שיטת העולת תמיד והא"ר שאין הולכים אחר הרוב, אף שבשאר משקין ותערובת אוכלים הולכים אחר הרוב, יש לבאר שכל עיקרה של ברכת היין נתקנה על חשיבותו של היין ואינה כברכת העץ או האדמה שהיא על עצם המין, ומשום כך כל שאבדה חשיבות היין אף שעדיין הוא רוב בתערובת, בטלה ממנו ברכתו המיוחדת לו.

אמנם בתהלה לדוד (שם סק"ג) כתב **שכל שהיין הוא הרוב במשקה מברך עליו בורא פרי הגפן** ככל שאר משקין שהולכים אחר הרוב, וכתב שכן מבואר בדברי הפמ"ג (שם א"א סקט"ז), וכן נקט גם בכה"ח (שם סקל"ב), וכן נקטינן להלכה. **ואין בדין זה הבדל בין בני אשכנז ולבני ספרד, ולא מובן מה שיש כותבים על הבקבוקים "כשר גם לפי דעת הבית יוסף"**, ובזמננו היינות בכשרויות המהודרות יש בהן רוב יין, וכשרים לקידוש [לא לפי העולת תמיד והא"ר הנ"ל].

הוספת מים למיץ ענבים

שאלה: האם אפשר לקדש על מיץ ענבים שאינו 100% מיץ ענבים, אלא יש בו תוספת מים. ומה ברכתו.

תשובה: לכתחילה יש לקדש על מיץ ענבים 100% שאין בו כלל תוספת מים [משום שיש להסתפק שמא מיץ ענבים עם מים ברכתו שהכל].

מקור: נתבאר לעיל שיש אומרים ש"יין המזוג במעט מים אין ברכתו הגפן, משום שהיין בימינו חלש, אך למעשה אם הרוב יין ברכתו הגפן.

אולם **במיץ ענבים** י"ל שאם הוסיפו לו מים ברכתו שהכל מכיוון **שטעמו חלש**. ואף לשיטות הפוסקים שסברו שהולכים ביין אחר הרוב, זהו דווקא ביין שדרכו במזיגה ותערובת המים חשובה כחלק מצורת היין, אבל במיץ ענבים שאין בו דרך מזיגה, אין תוספת המים חשובה כחלק מהיין, ומשום כך איבד את מעלתו וחשיבותו ואין לברך עליו בורא פרי הגפן [אולם יוצאים בו בקידוש מדין חמר מדינה].

אולם ידוע בשם החזו"א **שניתן להוסיף מעט מים למיץ ענבים ובלבד שישאר טעמו**, ומטעם זה אף שיש להקל בשעת צורך גדול להשתמש ביץ ענבים שיש תוספת מעט מים, מכל מקום אף לפי"ז אין להקל אלא במעט מים שאינם מחסרים בטעם המיץ אלא מתמזגים עמו ומקבלים טעמו, אבל אם יוסיף הרבה מים באופן שיחסר הרבה מטעם המיץ ענבים, אין להקל בכך.

לקידוש. אמנם נראה שאין דבריו אמורים גם בהוספת דברים כימיים, ולפיכך אין בהוספת הביסולפיט חיסרון.

מיץ ענבים עם ביסולפיט

שאלה: מה מברכים על המיץ ענבים הנפוץ הנמכר בחנויות [המכיל ביסולפיט - חומר המונע תסיסה], והאם הוא כשר לקידוש.

תשובה: כיון שכיום יכול לתסוס ולהיות יין, ברכתו הגפן וכשר לקידוש.

מקור: בדברי הגמרא (ב"ב טז.) התבאר שאפשר לקדש לכתחילה על אשכול ענבים שסחטו, אע"פ שעדיין לא התחיל בהם תהליך היין כלל. ולפי זה נראה לכאורה שגם על מיץ ענבים אפשר לקדש לכתחילה.

אמנם מבואר ברשב"ם (שם) שהטעם ש"יין קוסס אינו כשר לקידוש ואילו יין מגתו כשר, הוא מפני ש"יין קוסס אינו עתיד להיות שיכר, ואילו יין מגתו עתיד להיות שיכר. ולפי זה נראה שיש חיסרון במה שאינו עתיד להיות שכר

[ואף שלהלכה נפסק כשיטת רבי יוחנן ש"יין קוסס כשר לקידוש (שו"ע סי' ערב ס"ג), יתכן שהוא דווקא ביין קוסס שהתחילה בו התסיסה וכבר יש עליו שם יין, אבל מיץ ענבים מפוסטר שעדיין לא התחיל בו תהליך היין, וגם אינו עתיד להיות יין - אינו כשר לקידוש].

וכבר ידוע הנדון מדברי הבית יוסף (סי' רב) שהביא מהאורחות חיים **"על הארופי מברך עליו שהכל ופשוט הוא"**, ובשו"ת כנסת הגדולה (סי' א) כתב לבאר את אופן עשיית הארופי וז"ל **"שדורכין הענבים, ואחר דריכתם משימים בתירוש עפר לבן ידוע שעה אחת או יותר מעט, כדי שיציל היין היוצא מהם מהרה, ויעמוד במתיקותו, ואחר כך מחממין אותו בכדי שאין היד סולדת בו"**, וכתב שם שכיון שאותו העפר גורם שהתירוש לא יעשה יין אלא יעמוד במתיקותו **"לכן דעתי מסכמת לברך עליו שהכל, וכמדומה לי שבקושטא כך מברכין עליו, וכיון שברכתו שהכל אין מקדשין עליו"**.

אולם ברדב"ז (שו"ת ח"ב סי' תשכט) כתב **שאופן הכנת הארופי הוא שמערבים את העפר עם הענבים קודם הסחיטה, והוא המונע מהם את האפשרות להגיע לתסיסה, ולפי"ז הטעם שברכת הארופי שהכל משום שכבר בשעת הסחיטה אין אפשרות שיהיה משקה זה ליין, וכיון שמתחילתו אינו נחשב יין ברכתו שהכל, אבל הסוחט ענבים שיש אפשרות שיבואו לידי יין, ולאחר מכן עושה בהם פעולות המונעות את אפשרות התסיסה - אינו מפקיע בכך את שם היין וברכתו בורא פרי הגפן ויוצא בהם ידי חובת קידוש. אולם כיום כפי הידוע נשאר רק כמות קטנה של ביסולפיט וזה יכול לתסוס ולהיות יין.**

והדבר תלוי במה שנתבאר לעיל בנדון כשרות יין מפוסטר לקידוש לדעת הרמב"ם ש"יין מבושל פסול, ולמעשה נתבאר שאפשר לקדש על יין מפוסטר, ועיין עוד במה שנתבאר באזמרה לשמך גיליון 28.

הגיליון הודפס ע"י

הרב רוני ליקר, הרב שילה אריאל והרב שלמה בלאק הי"ו
להצלחת ילדיהם בתורה ויר"ש וכל העניינים

מספר טלפון בבית הוראה

0733-260-800

להפניית שאלות לרב ולקבלת הגיליון
למילי - פנו לכתובת

6191265@gmail.com

לתרומות והנצחות ניתן לפנות

לקו בית ההוראה במספר

0733260800 שלוחה 11